

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Qiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yesha'yah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5567 [1806/1807]

DI

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9839

ישעיה נד

רלה

הם מדברים ואני אשמע : (כה) ואב ומלה ירעו כפאחד ואריה
כפבקר יאכל-הבן ונחש עפר לחמו לא-ירעו ולא-ישחיתו בכל-
הר קדשי אמר יהוה :

סו (א) כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הדם רגלי איזה
בית אשר תבנו-לי ואיזה מקום מנוחתי : (ב) ואת-כל-אלה ידי
עשחה ויהיו כל-אלה נאם-יהוה ואל-זה אביט אל-עני ונכה רוח
וחרד על-דברי : (ג) שוחט השור מכה-איש זובח השם ערף

כלב

ר ש י

תבן • ולא יטרך להשחית בבהמה : (כה) ונחש הרי עפר לחמו ומנוי לו
תדיר ומדרש חגדה וחריס כבקר יאכל תבן לפי שמינו שעשו נופל ביד בני יוסף
שנאמר בית עשו לקש ובית יוסף להבט וגומר (עובדיה ה') חבל ביד בני שאר
השצטים שנמשלו לחיות לא מינו לכך נאמר וחריס כבקר יאכל תבן אותם
השצטים שנמשלו כאריות כגון יהודה ודן כיוסף שנמשל כשור יאכלו אותו שנמשל
כתבן :

סו (א) השמים כסאי • אינו צריך לבית המוקדש שלכם : איזה בית אשר הוא
כדחי לשכינתי : (ב) ואת כל חלם השמים והארץ ידי עשחה ואת אשר
ציומתי שכינתי בתוככם בהיותכם נשמעין לפי שכן דרכי להביט אל עני ונכה
רוח וחרד על דברי חבל עתה חן לי חפץ שהרי שוחט השור הכה את בעליו וגזלו
מונו לפיכך זוכה השם דומה לפני בעורף את הכלב והמעלה את המנחה הרי
היא לפני כדס חזיר והמוזכיר לבונה כמו אזכרתה (ויקרא ה') והיתה ללחם
לאזכרה (שם כ"ד) : (ג) מוצר חון • מוצר אותי בתשורת חונם מוצר חון
מחשיב חונם זהו פירושו ולשון ברכה נופל בתשורה שהיא להקבלת פנים כמו קח
נח את ברכתי (ראשית ל"ג) עשו אתי ברכה וצאו אלי : גם הוה בחרו

בדרכיהם

מבלל יופי

סו (א) מקום מנוחתי , רוצה לומר למנוחתי או באיזה מקום מנוחתי כי מקום אינו
שמוך : (ג) ערף כלב , פועל מעורף כלומר כורת ערפו רוצה לומר מי שפוא
זובח הנה לפני חסוב אותו כאלו הוא עורף כלב לפני כי אמנם בזבחים : ערף קריאתו
בשני טעמים והוא פועל כי השם הוא מלעיל ערף ולא פנים : [והרד"א פירוש שוחט השור
בנכיבה ואחר כך מכה איש הוא בעליו כדי שלא יתבעטו ממנו וכן זובח השם מן העדר כדי
שלא יחרץ כלב לשונו וכן מעלה מנחה זה לזה מדם חזיר כאלו הוא דבר מזובח מאד מוזכר
לבונה בבית אלילים ומוצר ומתפלל חון , והרב רבי שמואל לאנייאד"ו פירש שהיא תוכחת
לישראל שסדרו להם חוקים לא טובים הפך תורת ה' והם שהמכה איש ישחוט שור לקרבן
זהו שוחט השור מכה איש כלומר שוחט השור לכפרת מכה איש וזובח השם לכפרת מי שעורף

כלב לא א 31 I

כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחָה דַם חֲזִיר מְזִכִּיר לְבִנְיָה מְבָרֵךְ אֲוֵן גַּם הִמָּה בְּחָרוּ
בְּדַרְכֵיהֶם וּבִשְׁקֻצֵיהֶם נִמְשָׁם חֲפָצָה : (ד) גַּם אֲנִי אֶבְחַר
בַּתְּעֻלוּלֵיהֶם וּמִגֹּרֵתָם אָבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאִין עֹנֶה דְּבַרְתִּי וְלֹא
שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבְאִשֶׁר לֹא דִחְפַּצְתִּי בְּחָרוּ : (ה) שָׁמְעוּ
דְּבַר יְהוָה הַחֲרָדִים אֲלֵדְבָרוּ אָמְרוּ אַחִיכֶם שְׂנֵאִיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן
שְׁמִי יִכְבֵּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׁמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׂוּ : (ו) קוֹל שְׂאוֹן
מֵעִיר קוֹל מֵהִיכָל קוֹל יְהוָה מִשָּׁלֵם גְּמוּל לְאִיבֵיו : (ז) בְּטָרָם

החיל

ר ש י

בְּדַרְכֵיהֶם • הם חפצים בדרכים הללו הרעים וגם אני אבחר ואחפץ בתעלוליהם
ואם תאמר מהו גם • כן דרך לשון עברי לומר שני גמין זה חלל זה כמו גם בחור
גם בתולה (דברים ל"ג) גם לי גם לך (מלכים א' ז') גם אהבה גם שנאה
(קהלת ט') לשון לא ימותו גם הם גם אתם (מדבר י"ח) אף כאן גם הם בחרו
וגם אני אבחר : (ד) בתעלוליהם להתעולל גם לשון כי התעללתי בי (שם כ') :
ומגורתם • מה שהם יראים : יען קראתי • שמעו שמוע ושובו אלי : ואין
עונה לאומר שמעתי : (ה) החרדים אל דברו • הנדיקים המוזהרים בחרדה
להתקרב אל דבריו : אמרו אחיכם • פושעי ישראל המזכרים למעלה : שנאיכם
מנדיכם • האומרים קרב אליך אל תגש בי (לעיל ס"ה) • ד"א אמרו אחיכם
מנדיכם אשר אמרו לכם סורו טמא (איכה ז') למען שמו יכבד ה' • בגדולתנו
הקב"ה מתכבד שאנו קרובים לו יותר מכם : ונראה בשמחתכם והם יבשו •
הנביא אומר חבל לא כן הוא כדבריהם כי בשמחתכם נראה והם יבשו למה כי כל
שאון שלהם זה לפני הקב"ה ממה שעשו בעירו וקול יוגא מהיכלו ומוקטרג על
מחריביו ואחרי כן קול ה' משלם גמול לאויביו : (ז) בטרם תחיל • ציון חיל

היולד

מכלל יופי

כלב ומעלה מנחה לכפרת אכילת דם חזיר ומקטיר לבונה לכפרת מנרך און מגדף השם
והמה נחרו בדרכיהם אלה לכפרת אשמיהם כמו שנחרו בנקוניהם ובפשעיהם ברוע נחירתם
או פירושו גם המה נחרו בדרכיהם לסדר התיקונים האלה לכפרה והיה זה סבה שנקוניהם
בפשם חפכה כי התיקון קל ונקל בעיניהם לתקן המעוות ל"ע : מעלה מנחה , בינוני
ובסמך בנר"י ופירושו מעלה מנחה לפני כאלו מעלה דם חזיר לפי שהם טמאים ככלב
וכחזיר : מזכיר ענין ריח וקבול הדבר ברטון כמו אזכרתה לה' : מברך , יתכן להיות
מענין קח נא את ברכתי רונה לימר מביא המנחה וכן קח נא ברכה מאת עבדך מנחה וכן
לשאלו לו לשלום ולנרכו ולהביא לו מנחה ופירושו מי שהוא מזכיר לבונה לפני כאלו מנרך און
ודבר הוא לפני כלומר גזל שהוא און ושא : (ד) ומגורתם , בשור"ק והוא שם ענין פחד
כלומר מה שהם יראים מוננו והוא המרוב והרעב אביא להם : (ה) מנדיכם , שרשו נדה
ענין ריחוק ופירושו מרסיקים אתכם : וכבד ה' , ענין כבודות ופירושו אחיכם שונאיכם
קומרים

היה איין שאַפּף — ברױכט דאָרט איינעם הונדע דאָן געניק ; ווייזעט שפּיזע
 אַפּפּער היר — דאָרט דער ווען בלוט ; רייכערט ווייזרויך היר — בעטעט דאָרט
 דען געצען אָן ? — וועהלען זיא זא איהרע וועגע , האַט אָן זאָלכעם גרייעל איהרע
 זעלע לוסט : (ד) אָ זאָ וועהל' אויך איך פּערהעהנונג , דער איהרונגען גלייך ,
 ברינג' אונגליק איבער זיא , דאָן ר'אַנגע זיא געפּירכטעט ; דען אומזאָנסט ריף
 איך , קיינער ווילל פּערנעהמען — איך רעדעטע אומזאָנסט , נימאָנד האַכט
 אויף ; אימער טהאַטען זיא , וואָס מיר מיספּיל , ערוועהלטען אימער דאָן ,
 וואָס איך פּערוואַרף . (ה) הערט גאַטעס אויסשפרוך , דיא איהר זיין וואָרט
 עהרפּורכטספּאָלל פּערהערעט : איירע ברידער נענען זיך איירע פּיינדע , פּערה
 שטאַטען אייך אום מיינעס נאמענס וויללען ; אַבער פּערהערדליכעט ווירד דער
 עוויגע זיין ! ווירד זיכטבאַר זיין צו איירער פּריידע , אונד זיא — טיף בעשעמט .
 (ו) האַרד ! וועלך געטיממעל פּאָן דער שטאַרט ? וואָס האַללט פּאַם טעמפעל
 ווידער ? — יא , עס איזט דעם עוויגען שטיממע , ער פּערגילט זיינען פּיינדען ! —

(ז) זיא

ב א ו ר

ואין ותדמים הכפר , הכה צוה יחלל שמי שני פעמים , (א) כמה שיתן כבודי לפסילים ,
 (ב) כמה שישחית כונת הקרבן , ויחשוב בלבו , לתת לי סוד בהם , כאשר יתן אלהיו .
 (המבאר בהפטרות) . עורף כלב . לפי שאינו בן שחיטה , אמר צו לשון עריפה , כמו
 שאמר בפרט חמור (מות י"ג י"ג) וערפתו , וכן (דברים כ"א ד') וערפושם אח רעגלה
 בנחל , שהיו מוכין אותה בקופין , ממש ערפה , ופירושו , כריתות העורף . (מדברי
 רד"ק) . מוזכר לבונה . מקטיר , כמו (ויקרא וי"ח ט') אזכרה לה' . (הג"ל) . גם
 המה וגו' . מוסב למטה , כלומר , גם המה בחר , גם אני אבחר . (המבאר בהפטרות) .
 (ד) בהעלוליהם . להתעולל בהם , לשון כי התעללתי בני (במדבר כ"ב כ"ט) . (רש"י) .
 ושיעור הכתוב על דרך הסקנאזי בלא אל , ואני אקניאם בלא עם (דברים ל"ב כ"א) ,
 ומה הטעם הוא מתורגם . (המבאר בהפטרות) . ובגודותם . מה שם יראים ממני
 והוא החרב והרעב , מלשון יגד מואב (במדבר כ"ב ג') . (המבאר בהפטרות) . וכן אמר
 הכשדי : מה דיגפן , ענין דאגה ומורא , בלשון כשדים . יען וכו' . סלף דשליח כבני
 ולא תבו , אתכביאו , ולא קבילו . (הכשדי) . ואין עונה . כלומר , אין מקבל דברי .
 (רד"ק) . (ה) אמרו וגו' . שיעור הכתוב , לדעתי , כך הוא : הכה אמרו אחיכם ,
 שהם זנאיכם , ומרחיקים אתכם , למען שמי , על דרך הכתוב (תהלות מ"ד כ"ג) : כי
 עליך הורגנו כל היום , אמנם תבוא עת , שיכבד ה' נגלוי , ונראה לכל בשמחתכם , והם
 יבואו אז . (המבאר בהפטרות) . מנדיכם . מרחיקיכם . (הכשדי) . ושורש המלה
 נדה , קרוב בהוראתו לשורש נוד ושורש נדר , שהם ענין טלטול והרחקה , וגם מלת
 נדוי , הודועה בדברי רבותינו ז"ל , היא משורש ומענין זה . יכבד ה' . מבנין הקל ,
 לשון כבוד , כמו (איוב י"ד כ"א) יכבדו בניו . כן ביארו : רש"י וראב"ע ז"ל ,
 וכן אמר הכשדי : יסגו יקרא דה' , אכל רד"ק ז"ל ביאר ענין כבוד , כמו שכתב
 ראב"ע בשם רבי משה הכהן כ"ע , וראה דברי רבי שלמה ה' מלך בזה . ונראה . בינוני מבנין
 כפעל , ומוסב על השם , וכאשר תרגם הככם המתרגם אשכנזי , אכל הכשדי אמר :
 וכחוי , ולדעתו הוא עתיד מבנין הקל לרבים נוכחים , ושיעורו , שאמר הכביא : כלנו יחדיו
 נראה בשמחת יראי ה' ומושבו שמו . (ו) קול שאון וכו' . באזני הכביא , כאילו כבר באה
 עת הישועה הזאת . (המבאר בהפטרות) . (ז) בטרם וגו' . הטעם , שיבואו בני ציון ,
 בלא טורח , כיולדה , שילדה בניו , בלי טורח . (ראב"ע) . החייל . מגזרת חיל כיולדה
 (תהלות

תרגום אישכנזי

(ו) זיא אַבער (ציון) — קוים האַט זיא וועהען — אונד זיא געבעהרט ; אָהנע געבורטסעמפּפּינדונג — גענעזט זיא מעגנליכער קינדער . (ה) וועססען אָהר האַט עס פֿערנאַממען ? וועססען אויג' האַט עס געוועהען ? — וואורד' איין לאַנג יע געציגט אין איינעם טאַגע ? איזט יע איין פֿאַלק מיט איינעם מאַל ענטשטאַנדען ? — אַבער ציון , אָהנע שמערצען ברינגט קינדער זיא הערפֿאַר . (ט) וויא ? איך פֿיהרטע זיא צום ענטבינדונגסשטוהל , אונד זיא זאָללטע ניכט געבעהרען ? שפּריכט דער עוויגע ; איך בעשטיממע זיא צום קינדערציגען , אונד העממע דיא געכורט ? שפּריכט דיין גאַטט . (י) פֿרייעט איך איצט מיט ירושלים , פֿראַהלאַקקעט מיט איהר , דיא איהר זיא ליכט ! נעהט אַנטהייל אַן איהרער וואַנגע , דיא איהר זיא זאָנסט בעטרויערט ! (יא) נעהרט איך און גאַנצער פֿיללע פֿאַן דיוער טראַסטפֿאַללען ברוסט , געניסעט גאַנץ דער זעל'יגקייט דער ווידער גלענצענדען ווירדע ! (יב) דען זעהט ! זאָ שפּריכט דער עוויגע , איך לייטע גליקועליגקייט , וויא איינען באַך , נאָך דיוער שטאַרט , וויא איבער שוועללענדען שטראַם , דער פֿעלקער רייכטהום הין , דאַס אייער זיא דער גענוס ; אויך דען אַרמען זאָללט איהר דאָרט געטראַגען ווערדען , זאָנפֿט געוויגט , וויא

אויף

ב א ו ר

(תהלות מ"ח ז') . (הכ"ל) . וחמליטה . כטעס ילדה , וכמוהו (למעלה מזה ל"ד ט"ו) שמה קנכה קפו ותמלט , ואם הם שנים בנינים . (הכ"ל) . זכר . אמר זכר , כי הוא טיב וחזק מן הכנכה , ובו ישמו יולדיו יותר מן הכנכה . (מדברי רד"ק) . (ח) מי שמע וכו' . הטעם , שיבואו בני ציון , בלי טורח , מארבע רוחות , פתאים , כאילו ציון חלה , וילדה בנים ביום אחד , והוא דבר פלא . (ראב"ע) . היוחל ארץ . ענין כירי יולדה , כמו שכתב רש"י ז"ל , והכשדי תרגם : האפשר דתתעביד ארעא , וביאר המלה הזאת ענין יכירה , מלשון ותחולל ארץ ותבל (תהלות ז' ב') , ודומיו . כי חלה וגו' . כמעט שזל , ונס ילדה . (המבאר בהפטרות) . (ט) האני וכו' . דברי האלהים : היפלא ממני דבר ? הכי אוסיפ את ציון על המשבר , להוליד בנים , וזה . שאקרב עת טוב יושביה מן הגלות , והיא לא תלד ? הכי יעדתי ללדת , להבנות מיושבים רבים , ואעזר לידתה ? — כן שיעור המקרא הזה לפי דעת הסכס המתרגם אשכנזית . (י) שכיחא אח ירושלים . פועל עומד מבנין סקל , ומלת את כמו עם , ולולי כן היתה פ"א : הפעל נקודה פת"ח שכיחא , פועל יוכא מבנין פיעל הדגוש , והעד שישו אתה . אלה דברי הסכס המבאר : בהפטרות , בתיקון קצת , ובדפוס מקולקלים המה מאוד , ואין להניכס . המחאבלים . דהו מתאבלין . (הכשדי) . (יא) בישד . כמו (למעלה מזה ס"ט ז') ושד מלכים תינקי , והוא כמו ישד , בפת"ח , (איכה ד' ג') , והוא על דרך משל , רוכה לאמור , תעבנו . (רד"ק) . חמוצו . מפעלי הכפל , וטעם מניפה כפל ענין של תינקו , במדרגה יתירה מעט . (המבאר בהפטרות) . מוין כבודה . מכבוד גדול , הו זוממשמש , לבוא לה , וזו אישמו"ימנט בלע"ז . (רש"י) . נריך להיות , (עמאועמאנג) , ובל"א (בעוועגונג) , וכענין הזה הוא מתורגם . (המבאר בהפטרות) . (יב) הנני וגו' . הא אנה מייתי לה , כשפע גהר פרת , שלם . (הכשדי) . וינקתם . מיסב על כבוד גוים , וכן דעת מבדר הטעמים , שהפריד המלה הזאת באתנת . וכתב רד"ק ז"ל : וינקתם , על דרך משל , כמו שיונק התינוק החלב , מאין עמל , כן תאכלו כבוד הגוים , שלא ינעתם בו , ואשר שהעמיל אופס לתינוק ביניקה , המאיל אותם גם כן ליונק , כמו שנוסאף אופס האומנת

תחיל ילדה בטרם יבוא חבל לה והמליטה זכר : (ח) מי ששמע
 כזאת מי ראה כאלה היוחל ארץ ביום אחד אסדילד גוי פעם
 אחת כחלה גם ילדה ציון את בנייה : (ט) האני אשכיר ולא
 אוליד יאמר יהוה אמי המוליד ועצרתה אמר אהיך : (י) שמחו
 את ירושלים וגילו ביה כל אהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים
 עליה : (יא) למען תינקו ושבעתם משד הנחמיה למען תכזבו
 והתעננתם מזיו כבודה : (יב) כי כה אמר יהוה הנני נוטרה
 אליה כנהר שלום וכנהל שוטף כבוד גוים וינקתם על צד הנשיאו

ועל

ר ש י

היולד ילדה את בניה כלומר יתקבצו בניה לתוכה אשר היתה שוממה מהם ושכולה
 זכרי הוא כחילו ילדתו עכשיו בלא חבלי יולדה כי כל האומות יביאום לתוכה
 והמליטה זכר כל ימיא דבר בלוע קרוי המליטה והמליטה אוסקמוני"ר בלע"ז
 (עמיסער Emifser, בל"א פון זיך לאזן צפרייאט ווערדן) : (ח) היוחל ארץ
 ביום אחד • הוצא חיל ליולדות לילד מלא ארץ בנים ביום אחד : (ט) האני
 אשכיר ולא אוליד • האני אביא את אשתי על המשבר ולא אפתח רחמי להוציא
 עובדה כלומר שמה אהחיל בדבר ולא אוכל לגמור והלא חני המוליד את כל
 היולדות ועכשיו שמה עצרתי בתמייה : (יא) משד • לשון שדים : תמונו •
 שוני"ר בלע"ז : (סוצער Succer, בל"א חויז זויגן כמו לעיל כ"א י"ז) • מזיו
 כבודה • מכבוד גדול הזו ומשמש לבח לה : זי • אושמוציימנט בלע"ז •
 (הוא עמו"וועמחנג Emouvemet, בל"א צוועגונג עיין תילים כ"א י"א ד"ה
 חיי סדה) , (יב) וכנהל שוטף • חני נוטה אליה כבוד גוים : על אד • על
 גדי אומניכס על גיססין : תשעשעו • תהיו משועשעין בדרך שמשעשעין את
 התינוק

מכלל יופי

אומרים בעבור שמי יכבד ה' כלומר כבדו עלינו דבריו ולמשא הם עלינו כמו ולא בכבד עליך
 והוא יהיה נראה ונגלה בשמחתכם : [והראב"ע פירש יכבד מגזרת כבוד וכן פירוש הפסוק
 אמרו אחיכם מי יתן שיכבד ה' כמו שאתם מקוים ושגראה בשמחתכם ונבשו אנחנו ופירוש
 והם יבשו דרך כנוי וזה הכתוב דבק עם הנא אחריו ל"ע] : ונראה בשמחתכם והם יבשו
 פירוש הם אמרו זה בעבור ה' אבל הקדוש ברוך הוא יהיה נראה בשמחתכם שתשמחו בישועתו
 והם יבשו : (ו) והמליטה, ענין השלכת העובר בלידה ובפירוש הלידה כאמרה בזה הלשון
 וכן שמה קנכה קפת ותמלט : (ח) היוחל ארץ, בא בלשון זכר כמו ולא בא אותם הארץ
 בעתם ארץ והוא שלא נזכר פועלו מהנוסף והנוסף ימצא כן פועל עומד ויבא העומד כמו יחילו
 עמים ולמשה מה תחילין והיוצא קול ה' יחיל מדב' יחילו דרכיו בכל עת ומלת היוחל פועל מהו"ב
 כי ממנו יבנ' שלא נזכר פועלו : (ט) אשכיר, כלומר אביא האשה עד המשבר והרחם יקרא
 משבר

ישעיה סו

ועל־ברבים השעשעו : (יג) באיש אשר אמו תנחמנו בן אנכי
אנחמכם ובירושלם הנחמו : (יד) וראיתם וישש לבכם
ועצמותיכם בדשא תפרחנה פחה באהנת ונודעה יד יהודה את־
עבדיו וזעם את־איביו : (טו) פִּי־הַנֶּהָ יְהוָה בְּאִשׁ יָבֹוא וְכַסּוּפָה
כִּרְפַלְתּוּ לְהָשִׁיב בְּחֶמֶה אָפוּ וַיַּעֲרָחוּ בְּלֶהֱבֵי אֵשׁ : (טז) כִּי בְּאֵשׁ
יְהוָה נִשְׁפָּטוּ וּבְחַרְבוֹ אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוֹ חַלְלֵי־יְהוָה : (יז) הַמִּתְקַדְּשִׁים
וְהַמְּטַהְרִים אֶל־הַגְּנוֹת אַחַר אַחַר קָרִי בְּתוֹךְ אֲבְרֵי בָשָׂר
דִּחְזוּר וְהַשֶּׁקֶץ וְדַעֲכַבְרֵי יַחְדוֹ יִכְפוּ נְאֻם־יְהוָה : (יח) וְאֲנִי

מעשיהם

ד ש י

התינוק איש צנוי ר' זלע"ז : (מלה נוספת , עבא"נוי Ebanoy זל"א לושטיג
פרעליך זיין) : (יד) ונדעש יד ה' בעשותו נקמותו נוראות ידעו עבדיו את
כח גבורת ידו : (ט"ז) באש יבא * בחמת אש יבא על הרשעים : להשיב *
לזריו בחימה את אפו : (ט"ז) כי באש של גיהנם ה' נשפט עם זריו ולפי
שהוא בעל דין ודין נופל בו לשון נשפט שאף הוא טוען טעמותיו למוצה עונם
ופשעם וכן ונשפטתי אתו (יחזקאל ל"ח) הנני נשפט אותך (ירמיה ב') לשון
וויכוח הוה , דרישניו ר' זלע"ז , דיסער"נוס , אורטהיילן עיין לעיל ט"ז ב') ,
ופשוטו כי באש ה' ותרכו נשפט כל בשר וכן רבים מסורסים במקראות :
(יז) המתקדשים * המזדמנים אני ואתה נלך ליום פלוני לעבוד ע"א פלונית :
אל הגנות * שזרעין שם ירק ושם היו מעמידין ע"א : אחר אחד * כמה שהורגם
יונתן סיעה בחר סיעה מתקדשים ומטהרים לעבוד סיעה אחר שגמרה חזירתה
את עבודתה : בתוך * בחמלע הניגה כן היה דרכם להעמידה : (יח) ואנכי

מעשיהם

מבלל יופי

משער על שבר האשה הולדת וחבליה : (י) שישו , פועל עימד : (יא) משך כמו וסוד
מלכים תינקי , והוא כמו נפת"ס מן אדים נכונה ונקראו כן לפי שיש בהן לחות ודשנית :
מוזן כבודה , ענינו לפי מקומו כמו זיו וכן מרגם יונתן מחמד יקריה : (יב) חשעשעו ,
ממה שלא נזכר שם פועלו מהדגוש כי נדגש ושעשע יונק וימנו יולא זה : (יד) ארץ
עבדיו , כמו עם עבדיו : וזעם , מלרע , כי הוא פועל לפיכך חזיו קמ"ץ וחזיו פת"ס והוא
פועל עומד ופירו' את איביו עם איביו (טו) להשיב בחמה אפי , אפו שלא היה עדין גדול על
כל גויים עתה ישיבנו בחמה וסמה גדול' מאף כי חמה לשון חמים כי כשיתחמם בעל הכעס נדבר
שיכעוס בו יהיה כעסו גדול ועל הדרך הזה מרגם יונתן לאתבא בתקוף רוגזיה , ופירש הריק"ס
כי להשיב שרשו שבת בפלס להסב מן סבב , כי הנר"י והסיר"ק קרובים מן סביב אשו , ופירושו
לה בעיר בחמה אפו , ואחריו אמר כי באש ה' נשפט כי בכל מקום ממצא השנה אף לשנת
לרצון וכאן לכעס ולחמה על כן יתכן לשון הנערה כמו כי יבער כמעט אפו : (טז) נשפט ,
נפעל

הרגום אשכנזי רלה

אויף מיטטערליכעם שאַאם • (יג) פֿירוואַהר ! וויא איינע מוטטער איהרען זאָהן
 טרעסטעט , זאָ טרעסט' איך אייך ; יא , אין ירושלים זאָללט טראַכט איהר
 פֿינדען • (יד) איהר זאָללט עם איננע ווערדען , וויא פֿריידע אייער הערץ ער
 פֿיללט , וויא יעדע קראַפֿט , גלייך צאָרטעם גראַזע , אויפֿם נייע בליהעט ; זאָ
 ווירד גאָטטעם מאַכט אָן זיינען קנעכטען , זיין גרים אָן זיינען פֿינדען אָפֿענבאַר •
 (טו) זעהט ! וויא דער עוויגע אין פֿלאַטמענדעם פֿייער ערשיינט , זיין פראַכטי
 וואַגען אין דיסטערן וועטטערוואַלקען ! אַללעם הויכט דעם צאָרנעם גלוטה , זיין
 שעלטען קינדען ליכטע פֿלאַטמען אָן • (טז) יא , דער עוויגע ריכטעט דורכֿם
 פֿייער , ריכטעט דורכֿם שווערד אַללע ווענען — דער גאָטטגעריכטעטען זינד
 פֿירֿע • (יז) יענע , דיא הייליגקייט ערהייכעלן , מיט פֿערשטעללטער ריינהייט
 אין גערטען שלייכען , דאָרט , אין איהרער מיטטע , (דעם אונזעווען) צו פֿרעה
 נען ; יענע , דיא אָם פֿלייש' דער זויא , אָן גרייעל , אָן מייזען איהרע ליסטע
 ביסען , אַללע זאָללען זיא פֿערגעהען , שפּריכט דער עוויגע • (יח) איך , דער
 טהאַט

ב א ו ר

האומת על זרועיה והיא משעשעת אותו על זרועיה , וכל זה ממיני גדולי הונק , כן תהיו
 אחס מנשאים בגוים , ומכובדים בכל מיני כבוד וגדולה " על צד • ראה למעלה מזה
 (ס'ד') • תשעשעו • תהיו משועשעים , כדרך שמשעשעין את התינוק , אישככ"ר בלע"ז •
 (רס"י) • צריך להיות (עםבאנאיער) , ובל"א (מונטער פאכען) ומתורגם (זאגפֿט
 וויגען) , כפי ענין השועשוע ההוא , על הכרכים • (המבאר בהפטרות) • (יג) כאיש
 וכו' • מצרה , שעצרה עליו , כן אנכי אנחמכם מצרת הגלות , ומה שזכר האם , ולא האב ,
 לפי שהאשה משללת בדברים , יותר מן האיש • (רד"ק) • ובירושלים חנוחמו • כי שמה
 יראה כבודי עליכם • (הכ"ל) • (יד) ועצמותיכם וגו' • הפך ורוח נכאה תיבט גרם
 (משלי י"ז כ"ב) , כי כמו שהדאגה והיגון יבאו עצמותיכם בגלות , כן כשתשוב , לירושלים
 השמחה והשון , יפריחו עצמותיכם • (רד"ק) • אח עבדיו וכו' • עס עבדיו , שתהיה יד
 ה' עמם לטובה , ועס אויביו לרעה ולועס • (מדברי הכ"ל) • (טו) להשוב • פירש
 הריק"ס , להנעיר , מן שניב אשו (איוב י"ח ה') , והוא על משקל להקל כל נכבדי ארץ
 (למעלה מזה כ"ג ט') , ואם זה בפי"רק זה צב"ר"י , אחד הוא , כבודע"ז • למדקדקים •
 (המבאר בהפטרות) • (טז) כי וגו' • ארי באשתא עתיד ה' למידן • (הכשדי) •
 נשפט • נפעל עומד , כטעם ונשפטתי אתו בדבר ונדס דיחזקאל (ל"ח כ"ב) , וענינו ,
 שיכנס עמו במשפט , וכן (שופטים י"א כ"ח) כלחוס נלחם • (המבאר בהפטרות) •
 (יז) הכתקדשים והמטהרים • דינו מטהרים , כי הוא גם כן מננין התפעל , כמו
 המתקדש , וכן הוא הענין בענין התפעל , כמו (דברים כ"ט י"ח) והתברך בלבנו ,
 כי לא יהיה ברך , אלא ונתברך הוא בעצמו , שהוא חושב , שיהיה ברך , וכן (משלי י"ב
 ט') ממתכבד וסבר לחם , הוא מראה עצמו נכבד ועשיר , ואינו , כי הוא חסר לחם ,
 וכן המתקדשים , מראים עצמם כקדושים , והם טמאים , וכן המטהרים הם טמאים
 במעשיהם הרעים , ומטונפים , והנה הם מראים עצמם טהורים , ואינם • (רד"ק) •
 אל הגנות • לגיין דטעותא • (הכשדי) • וראה למעלה מזה (ס"ה ג') • אחר וכו' •
 אשרה אחת , וכתב אחד , והנה הוא עץ , כי כל אשרה עץ , וטעם בתוך , שהיו סובבים
 את האשרה מפה ומפה , והנה הוא בתוך , או בתוך הגן • (ראב"ע) • החויר וגו' • אשר
 היקרנו לאלילים • (המבאר בהפטרות) • והשקץ • שרנים ורמשים טמאים , וראה בספר
 ויקרא (י"א מ"א וכו') • יסופו • ענין כליון , כמו (ראשית י"ט ט"ו) פן תספה , ודומיו •
 (יח) ואנכי

הרגום אשכנזי

טהאט אונד געדאנקע דורכשויעט , (פֿערקינדע) : עם איזט צייט , פֿעלקער
 אונד נאָציאָנען צו זאָממעלן , דאָס זיאַקאָממען , אונד דיא מאַיעסטעט ערקעננען .
 (יט) איך מאַכע זיא דורך צייכען קעננטליך — פֿאָן דען עררעטטעטען אונטער
 איהנען זענדע איך צו דען פֿעלקערן , נאָך **תרשיש פול** אונד **לוד** — דען
 באַגענשיצען , נאָך **הובל** אונד **יון** , נאָך דען פֿערנסטען קיסטען , דיא פֿאָן
 מיינעם רופֿע ניא געהערט , ניא דיא מאַיעסטעט געשויעט , דאָס זיא מיינע
 העררליכקייט יענען נאָציאָנען פֿערקינדען . (כ) אויס אַללען פֿעלקערשטעממען
 פֿיהרען זיא דאָן איירע ברירער הער — איינע אַפּפֿערגאָכע דעם עוויגען — אויף
 דאָס אונד וואַגען , אין זענפֿטען , אויף מוילטהירען אונד דראַמערדאָרען , הוין
 צו מיינעם הייליגען בערגע , נאָך ירושלים , שפּריכט דער עוויגע . — זאָ בראַכטען
 דיא קינדער ישראל'ס פֿאַרמאָהלס אַפּפֿערגאָכען , אין אונענטווייהטען געפֿעססען ,
 דעם עוויגען דאָר . — (כא) אונד אויך פֿאָן דיזען וועהל' איך אויס , זאָ
 פּריסטער , אַלס לעוויטע , שפּריכט דער עוויגע . (כב) דען וויא דער היממעל
 איממער ניא , אונד דיא ערדע איממער ניא , נאָכדעם איך זיא ערשאַפֿפֿען ,
 פֿאַר מיר דויערן , שפּריכט דער עוויגע : זאָ דויערט אייער שטאָם אונד אייער
 נאָמען איממער פֿאַרט . (כג) מיט יערעם זיך ערנייענדען מאַנדע , מיט יערעם
 ווידער

ב א ו ר

(ית) ואנכי וכו' . מקרא קצר , ושיעור הכתוב : אנכי , אשר ידעתי כל מעשיהם
 ומחשבותיהם , הריני אומר , כי באהעת , לקבץ וגו' , וכן תרגם יונתן : וקדמי גלן עובדיהון
 ועשתותיהון , עתידכל לכנשא ית כל עממיה . (המבאר בהפטרות) . (יט) אל הגוים
 וכו' . אלה הפלטים ובעלי האות ילכו בכל הארצות , להגיד . (מדברי רד"ק) . פול .
 אמרו , שהיא ארץ (מויריטאניען) נחלק (אפריקא) . ולוד הובל ויון . ראה בניאור
 רמב"ן ז"ל (לספר בראשית י"ד נ' י"ג כ"ב) . שמעי . שמע גבורתי . (הכשדי) .
 (כ) ובצבים . פירושו , כמו שש עגלות נב (במדבר וי"ג) , שתרגומו : כד מחפין ,
 והם כלים מעלים מחונרים , שנושאים בהם בני אדם , ועושים אותם מנחמים בנגדים
 כאים . (מדברי רד"ק) . ובכרכרות . הם הגמלים , או שאר בהמה , שהם קלים
 בהליכתם , עד שמרוב מרובתם ידמה , שהם מרקדים , לפיכך נקראו כרכרות , כמו
 (שמואל ב' וי"ו י"ד) ורוד מכרכר , שפירושו מרקד . (רד"ק) . וכתב ראב"ע ז"ל :
 " ובכרכרות , כמו (למעלה מזה ט"ז א') שלחו כר , והוא מין נכבד מהגמל , והמלה כפולה ."
 ועיין בתרגומו במקום הנזכר . ובלשון הערב יורה פעל קרקר על נשיאת קול זמרה , אשר
 צו יעוררו הגמלים , לרוץ קל מהרה , והאיש המחלל בחלילים אשר הגמלים באורחת הערביים
 (קאראוואנען) , נקרא בלשונם (קאראווארי) . וכל זה מסכים עם דעת הכשדי ,
 שתרגם ובכרכרות : ובחושבן , וכן תרגם מלת מכרכר הנזכרת : משנח . (כא) וגם
 בזהם וגו' . מאותן הגוים המביאים , שזכר , יקח לכהנים וללוים , כי כלם יהיו קדושים
 לה' , וזה שקראם לעיל כלי טהור , ודמה בני ישראל , המובאים בידי אלה הגוים לה' ,
 למנחה , שהביאו בני ישראל לפניהם בכלי טהור , ומאמר המשל הזה הוא כעין מאמר מוסגר .
 (המבאר בהפטרות) . (כב) השמים וכו' : קראם קדושים , כי הם עומדים בחידושם ,
 ולא יבלו , כמו שהיו ביום שנבראו . כן הם היום , וכן יהיו . (מדברי רד"ק) .
 (כג) והיה וגו' . קרוב מטעם , כל עת , שיהיה החדש , וכמוהו (למעלה מזה כ"ק
 י"ט) מדי עברו , וחדש נחדשו , כמו (מלכים א' ח' נ"ט) דבר יום ביומו , והטעם כל

ישעיה סו

רלט

מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחֲשַׁבוֹתֵיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֵׁנוֹת
וּבָאוּ וּרְאוּ אֶת־כְּבוֹדִי : (יט) וְשָׁמְתִי בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם
פְּלִיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תְּרַשִׁישׁ פּוּל וְלוֹד מִשְׁכֵּי קִשָּׁת הַיַּבֵּל וַיִּזְוּ הָאֲיִים
הַרְחֻקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם : (כ) וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
מִנְחָה וְלִיהוָה בְּפוֹסִים וּבְרֻכָּב וּבַצְּבִים וּבַפָּרָדִים וּבַכְּרָרוֹת עַל
הַיַּר קְדֻשֵׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־
הַמִּנְחָה בְּכָלִי מִהוֹר בֵּית יְהוָה : (כא) וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים
לְלוּיִם אָמַר יְהוָה : (כב) כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֹמְדִים לִפְנֵי נֶאֱמַר יְהוָה כֵּן יַעֲמֵד וְרַעְיֶכֶם
וְשִׁמְכֶם : (כג) וְהָיָה מִדִּי־חֲדָשׁ בְּחֻדְשׁוֹ וּמִדֵּי שִׁבְתּוֹ בְּשִׁבְתּוֹ יָבוֹא

כל

ר ש י

מעשיהם ומחשבותיהם באה וגומר ואנכי מה עלי לעשות מעשיהם ומחשבותיהם
בא חלי והיא תזיקני לקבץ את כל הגוים ולהודיע שמעיהם הכל ומחשבותם
שם חושבין למען יבדקו יצינו שהוא שקר והיכן הוא אותו קיבוק הוא האסיף
שניבא זכריה ואספתי את כל הגוים אל ירושלים (זכריה י"ד) : וראו את כבודי
בהלחמי בהם צמכת צמרו ועיניו ולשונו (שם) : (יט) ושמתי בהם אות וגו'
פליטים ינצלו מן המלחמה ואני אשאירם כדי לילך לצער לאיים הרחוקים את
כבודי אשר ראו צמלחמה ואף באותם פליטים אשים אחת מן האותות שנידונו
חזיריהם בהם כדי להודיע לרחוקים צמגפה זו גגפו הצובאים על ירושלים :
(ב) צבאים • הם עגלות מטוקסות צמחיות ואהל ודומה לו שש עגלות צב
(מודבר ז') : וצמכרות • צמיר משחקים ומכרכרים כמו ודוד מכרכר (שמואל
ז') טריפי"ר בלע"ז (צב"י רש"י כתוב טריפ"גנער Trepigner צב"א שפרינגן
הופפן) • ומנחם פירשו לשון כבש כמו שלחו כר מושל ארץ (לעיל ט"ז) : כאשר
יציאו • מנחה בכלי טהור לרצון כן יציאו את אחיכם למנחת רצון : (כא) וגם
מהם אקח לכהנים ללוים • מן העמים המביאים אותם ומן המוצאים אקח כהנים
ולוים שמתומעים עתה צעמים מהמת חונסין ולפני גלויים הכהנים והלוים שבהם
ואברור אותן מתוכן ויהיו משמשין לפני אמר ה' היכן אמר הנסתרות לה' אלהינו

(זכריה)

מבלל יופי

בפעל עומד שהי"ו קמוץ ופירושו יהיה כשפט עם גוג ומגוג כמו שאמר וכשפטתי אתו בדבר וברם
(יו) המחקדשים והמטהרים / דינו מתטהרים כי הוא מנבין התפעל כמו המתקדשים והכני

הזה

לב 22

ישעיה סו

כָּל־בֶּשֶׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר יְהוָה : (כד) וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בְּפָגְרֵי
הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִי תוֹלְעָתָם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֵד וְהָיוּ
דְרָאוֹן לְכָל־בֶּשֶׂר :

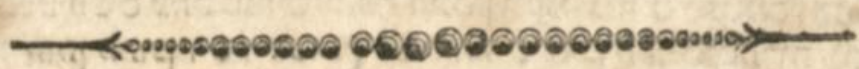
והיה מדי חדש וכו' יתק' ק סימן

ר ש י

(דברים כ"ט) כך מפורש באגדת תלים : (כד) הולעהם • רמה האוכלת
את בשרם : ואשם בגיהנם : דראון • לשון בזיון ויונתן תירגם כמין שתי
תיבות די ראייה עד דיימרון לדיקיא מיסת חזינא :

מכלל יופי

הזה מראה עצמו ככבוד ועשיר ואינו כן כי הוא חסר לחם וכן מתעשר ואין כל וכן המתקדש 'מראי'
עצמו טהורים ורוחנים גופתם והם טמאים במעשיהם : א' הגנות, בגריכות מים אשר בגנות :
אחר אחד בתוך, אחר הנריכ' הגדול' המיוחדת שהיא בתוך הגן והכתוב אחר והקרי אחת כלום'
יהיה מעין או בריכה כי מעין לשון זכר ובריכה לשון נקיבה, וי"מ אחר אחת האשרות אשר בתוך
הגן : (יח) ואנכי מעשיהם ומחשבותיהם באה, ואנכי מחשבותי באה או העת באה וכוונתו
בחסרון עת הנה באה ונהיתה ומענינו תנין ספרונו, ופירושו ואנכי אהיה עם מעשיהם
וידעתי במחשבותיהם והכניו כנגד הגוי שזכר אחר כך או כנגד אותם שזכר המתקדשים
והמטהרים : (יט) פלטים, בצר"י ענין הגלה : (כ) ובצבים, כמושג על עגלות
כג שתרגמו כד מחפיון והם כלים מעלים מחבורים שנושאים בהם בני אדם על גב הבהמה :
ובברכרות, נקראו הגמלים או הבהמות הקלות בהליכתן כן לפי שברוב קלותן ומהירותן
דומים שמרקדים מענין עוכר ככל עוז שפירושו מרקד, ויונתן תירגם ובתושבתן וכן תרגם
יונתן מכרכר משבח : על הרקדו וכמו אל יכן ותחפלה על ה' כמו אל ה' וילך אל קנה
הרממה על ביתו כמו א' ביתו והדומים להם : (כב) אשר אני עשה, בינוני במקום ענד
לא מחאכוהו וזה הוא בינוני בעצמו כי אף על פי שהבריאה היתה מאז בכל יום עושה אותה
ומעמידו בכחו : (כג) מדי, מלת די נוסף כאשר נוסף מו מן כי תלך במושא, ופירושו
מוחדש לחדש ומשנת לשנת כי אין המלות בהם כורך ענין, ויש לומר כי יש בהם כורך ענין כי
שאו להגדלת הדבר ולהתמדתו ר"ל מהם שיבאו משנת לשנת והם הקרובים ומהם שיבאו מחדש
לחדש ומהם משנה לשנה כפי הקירוב והריחוק ויש בו קצת ענין כי יורה על התמדת הדבר
ובפירושו שמיאל י"ס פירש בכל זמן : חדש בחדשו, היום הראשון לבדו מהחדש נקרא חדש :
(כד) דראון, פירושו מאוס יהיו לכל בשר מראית אותם מרוב התולעת שבהם וכן לדראון
פולס ועקר מלת דראון היא תולעת מלשון רנותינו ז"ל הדירה והכינה שבתבואה כשרה מפני שאין
בה לחם, נפרה פרק תשיעי :

...
...
...
...
...

תרגום אשכנזי רמ

ווידערקעהרענדען רוהעטאג , ערשיינען אללע וועזען , מיך אן צו בעטען, שפריכט דער עוויגע . (כד) זיא געהען דאן , אונד בעטראכטען דיא לייכנאמע יענער אכטרינגען מענשען , דערען וואורם ניא ערשטירכט , דערען פייער ניא ערלישט ; איין שייאואל יעדעס שטערבליכען ! (מיט יעדעס זיך ערנייענדען מאנדע , מיט יעדעס ווידערקעהרענדען רוהעטאג ערשיינען אללע וועזען , מיך אן צו בעטען , שפריכט דער עוויגע .)

ב א ו ר

יום ויום נעתו . (מדברי ראב"ע) . (כד) דראון . כמו גידוף , ויש אומדים , שהם שתי מלות , ויפראו דראון מנורת הוי מוראה ונגאלה (נפניה ג' א') , ומלת לדראון עולם (לכיל י"ב ב') תכחיס . (הכ"ל) . ורד"ק ז"ל ביאר ענין מיאוס , ועל פיו תרגם החכם המתרגם אשכנזית . לכל בשר . אשר יבואו להשתחוות לפני ה' , כמו זכר בפסוק הקודם . (הכס המבאר בהפטרות) .

ובזה נשלם ביאור ספר ישעיה , בעזר חסין יה ; לו אשמיע תורת הילולי , על חסרו כי גבר עלי . הם

דוֹרֵי דָהָךְ אֵל לֹא יִפְשְׁלוּ

בְּנֵי עֲלִיּוֹן מִמָּרוֹם אוֹתָם יִגְהָלוּ

צְבִי הַבַּל הִמָּה בְּשֵׁמֶשׁ יִהָרֶוּ .

